

شەر و شوکی جیهانی وزه؛ تهنگه هورمز جیگرهوهی ههیه؟

17-03-2026

نووسه‌ره‌کان

مه‌حموود بابان

کورتە : ئەم روژانه بازاری وزه‌ی جیهان و ئالۆگۆری بازرگانی ماده و کالاکان تووشی شوکی بی وینه بووه، به‌شیوه‌یه‌ک ئیستا تهنگه‌ی هورمز نزیکبووه‌ته‌وه له داخستنی ته‌واوه‌تی، به‌ته‌نیا بازاری وزه‌ ناگرته‌وه، چونکه نیوه‌ی هاتووچۆی که‌شتییه‌کان ماده‌ خوراکییه‌کان و کشتوو‌کالییه‌کان و کالاکانی گواستوو‌ته‌وه.

نهم رۇزانه بازاړې وزه جيهان و ئالوگۆږې بازرگاني ماده و كالكان تووشى شوکيكي بى وئنه بووه، به شيوه يهک ئيستا تهنگه ي هورمز نزيکبووه تهوه له داخستنى تهواوه تى، به تهنيا بازاړې وزه ناگريتهوه، چونکه نيوه ي هاتووچۇي که شتييه کان ماده خوراكييه کان و کشتووکالييه کان و كالكانى گواستووه تهوه.

له کاتيکدا، **ريژه ي 20٪ نهوتى به کارهينراوى جيهان** له بازاړه کان به هوى داخستنى تهنگه کهوه که مېبووه تهوه، ولاتان بۇ که مکردنه وهى نرخی نهوت ريگه ي جياوازيان گرتووه تهوه بهر، وهکو خستنه رووى **400 مليون بهرميل له لايه ن** ئاژانسى نيوده ولته تى وزه وه، به لام نه وهى له روژانى داهاتوودا کاريگه رييه که ي زياتر دهرده که وي ت نه بوونى جيگروهه يه بۇ نهو که شتيانه ي کالا و ماده جياوازه کانى ده گواسته وه.

ئيستا، ژماره ي نهو که شتيانه ي که تهنگه ي هورمز تيده پېرن روژانه له ژماره ي په نجه کانى ده ست که متره، به پيى دوايين راپورتى **سندوقى دراوى نيوده ولته تى و زانکوى ئوکسفورد بۇ چاودىرى بازرگاني له ده ريان کان** دا، روژانى پينش نهم جهنگه بۇ نمونه روژى 27 شوبات 2026 ژماره ي نهو که شتيانه ي به تهنگه که دا تيپه رپون 95 که شتى بووه، روژى دواتر که مېبووه تهوه بۇ 76 که شتى و له 8 ئادر دا بووه ته بۇ 6 که شتى.

نهم که مېبوونه وهى نهوت له بازاړه کانى وزه دا له ميژوو دا وئنه ي نه بووه و **تهواو جياوازه له نيو قه يرانه کانى رابردوو** دا که رووبه رووى بازاړې وزه و نهوت بووه تهوه، وهک قه يرانى گه مارؤخستنه سهر هه نارده کردنى نهوت بۇ ئەمريکا له 1974، قه يرانى شوپشى ئيسلامى ئيران 1979، داگيرکردنى کوهيت له لايه ن عيراقه وه له 1990، قه يرانى دارايى 2011، قه يرانى بئابووبونه وهى کورۇنا 2020، هيرشى رووسيا بۇ سهر ئوکراينا 2022، هيچ کام له مانه هاوشيوه ي نه مە ي نهم روژانه نييه که رووده ات، چونکه ههم ريپه وهه کانى گواستنه وه داخراوه و ده گريته نامانچ، نه مەش سهره راي مه ترسى خستنه سهر ريپه وي جيگروهه وهکو فوجه يره له ئيمارات و به نامانچ کردنى ژيرخانى وزه ولاتانى به ره مه ينهرى نهوت وهکو کيلگه نهوت ييه کانى عيراق.

ئيستا جيهان له به رده م مه ترسيه ي گه وره دايه و له به رده وامى داخستنى تهنگه ي هورمز و نه بوونى گواستنه وهى که شتييه کان له تهنگه وه، نهک به رزبوونه وهى زياترى نرخی نهوت و گازى سرووشتى و وزه ده بينين، به لگو ماده خوراكييه کان و به ره مه مە کشتووکالييه کان و کالا جياوازه کانيس ده بينين.

تيپه رينى که شتييه کان و جيگروهه ي تهنگه ي هورمز

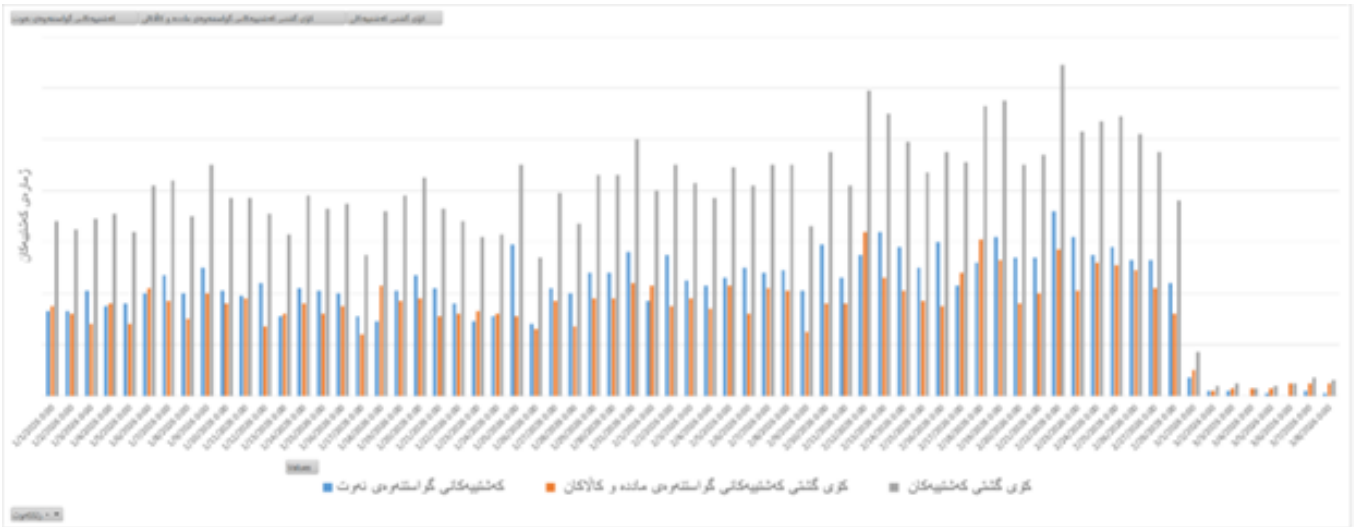
به پيى داتاکانى سندوقى دراوى نيوده ولته تى و ئوکسفورد بۇ چاودىرى بازرگاني له ده ريان کان دا چوار چورى جياوازي که شتى له تهنگه وه روژانه هاتووچۇيان کردوه که نهوت، ماده خوراكييه کان و کشتووکالييه کان، کالا و که لووپه له جياوازه کانى گواستووه تهوه، که به پيى داتاکه له 1 کانوونى 2019 وه تاوه کو 8 ئادر 2026 به رده سته به رزترين ژماره ي که شتييه کان که به تهنگه که دا تيپه رپوه له روژى 6 حوزه يران 2023 دايه که 138 که شتى بووه، که 82 دانه يان نهوت بووه، 29 دانه يان کونته ينهرى بووه، 19 دانه يان که شتى ماده وشکه کان و 8 دانه يان که شتى کالى جياواز بووه.

له به رامبه ردا روژى 4 ئادر 2026، واته روژه سهره تاکانى جهنگى ئەمريکا - ئيسرائيل و ئيران ته نيا 3 که شتى به تهنگه ي هورمز تيپه رپوه، که 2 دانه يان کونته ينهر و 1 دانه شتى که شتى گواستنه وهى ماده وشکه کان بووه، واته نهو که شتيانه ي که نهوت ده گوازيته وه سفره له 1 ئادر 2026 وه.

جهنگ به رده وامه و به نامانجگرتنى ژيرخانى گواستنه وه و ريپوى گواستنه وهى نهوت له دهره وهى گه رووى هورمز هيه، له سه رووه هه موويانه وه هيرش بۇ سهر تهنگه ي بابولمه نده ب، به لام له به کم روژى جهنگه که وه گواستنه وهى که شتى له م ده رچه يه وه به ريژه ي 75٪ زيادى کردوه، بۇ نمونه روژى 28 شوبات 2026 ژماره ي که شتييه کانى تيپه رپوه له بابولمه نده به وه 20 که شتى بووه، به لام له 8 ئادر 2026 دا ده گاته 43 که شتى.

له سه ره تاي نهم جهنگه وه دوو گه وره به ره مه ينهرى نهوت وهک سعوديه و ئيمارات جيگروهه يان بۇ هه نارده کردنى نهوت له دهره وهى گه رووى هورمز وه هه بوو که ده توانر نزيکه ي 3.5 بۇ 5 مليون بهرميل نهوتى روژانه لهو 20 مليون بهرميله ي له بازار که مېبووه تهوه بگوازيته وه، به لام به نامانجگرتنى به ندهرى فوجه يره و مه ترسى له سه ر هيللى سعوديه بۇ ده رباي سوور کاره ساته که قولتر ده کاته وه.

گرافیک 1: تپه‌ریوونی کشتیبه‌کان له ته‌نگه‌ی هورمزوهه له 1 ی کانوونی دووهمی 2026 وه بو 8 ی ئادار 2026

نرخى نەوت دەبىتە چەند؛ لىكەوتەى ئەو نرخە بەرزەى چىيە ؟

لە يەكەم رۇژى جەنگەو تەوگە ئەمپۇ **نرخى نەوت بەرزەى 70%** بەرزىووتەو. ئەو برە نەوتەى ئازانسى ئىئودەولەتى وزەش كە خستىووتەى روو تەنیا دەتوانىت سىن ھەفتە ئەو بۆشايىيە گەرووى ھورمز دروستىكردوو پېرېكاتەو، واتە ئەگەر لەسەرەتاي جەنگەكەشەو رۇژەكان ھەژمار نەكرىت ئەو 400 مىليۇن بەرمىلەكەى ئازانسەكە تەنیا 22 رۇژ ياخود سىن ھەفتە دەتوانىت بتوانىت نرخەكان نەوت لەمشىووتەى ئىستا بەئىلئىتەو كە سەروو 100 دۆلارە.

ئازانسى ئىئودەولەتى وزە لە راپۇرتى ئادار 2026دا بۇ خواست و خستىنەرووى نەوت ئامازە بەو دەكات كە لەم مانگەدا 8 مىليۇن بەرمىل نەوت لە بازارەكانى جىھان كەمدەبىتەو نەوگە 20 مىليۇن بەرمىل، چونكە ھەرىكە لە وئاتانى وەك كازاخستان و روسىا ھەناردەى نەوتيان زىادىكردوو، بەلام درىژەى جەنگ و داخراوى تەنگەى ھورمز لە ئەمسالدا كەپشېبىنى دەكرا زىادەى خستىنەروو لەچا و خواست ھەبىت، پىچەوانەو دەبىتەو.

رۇژى دووشەممە 16 ى ئادار 2026 پىش كىردنەو ھەى بازارەكانى ئەمىرىكا نرخى نەوت بە 105 دۆلار مامەلەى پىوھكراو، دواترىش كە بازارەكانى ئەمىرىكا دەكرىتەو ئامازەكان بۇ ئەو نەون جارىكى دىكە نرخەكان روو لە بەرزىووتەو بىت تەوگە دابەزىن بەھۆى زىادبوونى ھەپشەكان و بەئامانجگىرتنى زىاترى ژىرخان و سەرخانى وزە لە رۇژھەلانى ئىئوھپاست.

بانكى گۆلدمان ساك لەدوایىن راپۇرتىدا كە پىداچوونەو ھەى بۇ نرخەكان كىردوو، ئەگەرى بەرزىووتەو ھەى نرخى نەوتى بۇ 150 دۆلار كىردوو ئەگەر جەنگ بەردەوام بىت.

لىكەوتەىكى مەترسىدارى داخستنى گەرووى ھورمز بەمشىووتەى ئىستا و بەردەوامى مەترسىيەكان بۇ سەر كەشتىيەكان بەتايبەتىش ئەو كەشتىيەنى نەوت دەگوازەو زۆر گەورە دەبىت لە داھاتوودا، كە بەشىووتەى كاتىك نرخى نەوت زىاد دەكات بەھەمان پىر و زىاترىش نرخى ماددە خۇراكىيەكان زىاتر دەبىت.

بۇ نمونە بەپى **نەتەو بەكگرتووتەكان**، كاتىك لە مانگەكانى سەرەتاي 2022دا نرخى نەوت بەتېكرا لەمانگى كانوونى دووھى 2022دا 85 دۆلار دەبىت ولە مانگى حوزەيران 2026 دەگاتە 120 دۆلار، ئەو نرخى ئىندىكىسى خۇراك بۇ ماددەكان لە 135 و دەگاتە 155 پلە بۇ سەبەتەى خۇراك، ھەرىبۇبەش ئەمە بەرزىووتەو لەنرخەكان واتە زىادبوونى برسىتى و ھەژارى.

گرافىك 2: نرخى سەبەتەى خۇراك لەھەمبەر نرخى بەرمىل نەوت لە كانوونى دووھى 2005 وە بۇ شوبات 2026

سەرچاوه: **نەتەو بەكگرتووتەكان**، بەشى بازارگانى و پەرەپىدان، رۇژى 15 ى ئادار 2026

داخستنى تەنگەى ھورمز و كەمبوونەوھى بەرھەمھېننى نەوت و گاز لە ولاتانى ۋەك عىراق و قەتەر كاريگەرى كەورەى لەسەر ھېشتەنەوھى نرخی وزە دادەنېت بۇماوھى جەنگ، چونكە ئەگەر جەنگ كۆتايى بېت ئەوا پركردنەوھى يەدەگى بەكارھېنراو و دەستكردنەوھى بە بەرھەمھېنان زۆر قورس دەبېت، بەتايىبەتېيش بەئامانجگرتنى كېلگە نەوتىيەكان و گازىيەكان و ھەروھەا، ئەوھى ئىستا لە ئەنجامى داخستنى تەنگەى ھورمز بۇ بازارى وزە و ئالۇگۆپى بازارگانى لە جېھان دروست بووھ سەرھەتايە و ۋەك ئەوھى دەلېن ھېشتا ھەستى پىكراوھ تاوھكو ئەوھى بەنەواوې ئازارەكەى پىگەشتبېت، چونكە جىگرەوھەكان لاوازن و ناتوانن جىگەى تەنگەى ھورمز بۇ نەوت، گاز و كالا و ماددە خۇراكىيەكان پېكەنەوھە. لەكۆتايىدا، ئەمەى ئىستا لە بازارى وزە و بەتايىبەتېيش نەوت و گاز دەبىنن تەواو جىاوازە و ھاوشىوھى رووداوھكانى رابردوو نىيە كەوا بەك بەرھەمھېنەر ياخود بەك بەكارھېنەر بەئامانج گىرابېت، بەلكو دەرچەى 20 مىليۇن بەرمىل گىراوھ و ھانووچۇى رۇژانەى دەيان كەشتى دىكە نىيە كە ئالۇگۆپى بازارگانىان لەم تەنگەىوھە دەكرد.